

2022-01-13
U2022/00168

Dnr 2022-00069

Vetenskapsrådet INNOVATIONSSYSTEM
Ank. 2022-01-17
D/Dnr

Utbildningsdepartementet

Adressater:
Se bilaga 1

Uppdrag att vidareutveckla en modell för kvalitetsbaserad fördelning av forskningsanslag

Regeringens beslut

Regeringen ger Vetenskapsrådet, Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd (Forte), Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande (Formas) och Verket för innovationssystem (Vinnova) i uppdrag att tillsammans vidareutveckla den modell för kvalitetsbaserad resursfördelning av universitetens och högskolornas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå som myndigheterna redovisat i juni 2021 (U2021/02882).

Närmare beskrivning av uppdraget

Regeringen anger i den forskningspolitiska propositionen Forskning, frihet, framtid – kunskap och innovation för Sverige (prop. 2020/21:60) att nämnda modell ska vara ett verktyg för fördelning av ökade direkta forskningsanslag till universitet och högskolor. Avsikten är att modellen ska ersätta nuvarande fördelning utifrån kvalitetsindikatorer.

Arbetet ska inriktas på att möjliggöra ett införande från 2024. Uppdraget syftar till att vidareutveckla de delar av modellen som avser hur ansökan och bedömningar av profilmråden ska utformas och genomföras.

Redovisningen av detta uppdrag kommer att ligga till grund för regeringens ställningstaganden om införande av modellen.

Hösten 2024 förväntas nästa forskningspolitiska proposition beslutas och i budgetpropositionen för 2025 förväntas förslag och beräkningar om de finansiella förutsättningarna för nästkommande fyraårsperiod (2025–2028) att presenteras. Hur mycket medel som ska fördelas genom modellen på sikt,

och med vilken periodicitet, är alltså avhängigt riksdagens kommande beslut om medel och modellen. För att bli långsiktigt hållbar måste modellen därför vara flexibel. Det ankommer på regeringen och riksdagen att fördela medel inom kommande ekonomiska ramar. I uppdraget ingår därför inte att lämna förslag om fördelning av resurser eller villkor för medlen.

Den grundläggande principen för kvalitetsbaserad fördelning ska vara hög vetenskaplig kvalitet. Vid bedömning av vad som är forskning av hög kvalitet ska internationellt vedertagna kriterier som tar hänsyn till kvalitet inom samtliga forskningsområden tillämpas. I detta ingår kvalitet i samverkan med det omgivande samhället som en viktig komponent i bedömningarna.

Statens fördelning av forskningsanslag till universitet och högskolor ska vara långsiktig och skapa drivkrafter för hög kvalitet i all forskning. I den forskningspolitiska propositionen 2020 anges att en utgångspunkt är att samtliga lärosäten ska kunna tilldelas minst ett profilområde i syfte att forskning i hela landet ska kunna stärkas och utvecklas i strategisk riktning. De lärosäten som bör omfattas av modellen är de som tilldelades medel baserat på kvalitetsindikatorerna i vårändringsbudgeten 2021. Lärosätenas ansökningar bör kunna avse både nya och etablerade forskningsområden.

Universitet och högskolor ansvarar för att hög kvalitet uppnås och av det nationella kvalitetssäkringssystemet följer bl.a. att lärosätena kontinuerligt följer upp och återkommande utvärderar sin forskning ur nationellt och internationellt perspektiv med stöd av kollegial granskning. Vetenskapsrådet, Formas, Forte, Vinnova m.fl. utvärderar vanligen de forsknings- och innovationsprojekt som de har fördelat medel till samt får också uppdrag av regeringen att utvärdera särskilda satsningar. Till exempel utvärderade Vetenskapsrådet 2014 satsningen på strategiska forskningsområden som infördes 2008. Vidare finns det ett stort antal andra myndigheter och aktörer som samlar in underlag från universitet och högskolor för att på olika sätt följa upp deras verksamhet. Samtliga dessa uppföljningar och utvärderingar spelar en viktig roll för regeringens möjligheter att följa forskningens kvalitet och ha möjlighet att beakta den i myndighetsstyrningen, inklusive resurstilldelning. I uppdraget ingår därför inte att lämna förslag om uppföljning och utvärdering av respektive lärosätes profilområden.

Som regeringen har angett i den forskningspolitiska propositionen 2020 bör satsningen på profilområden också utvärderas efter en tid och

myndigheterna föreslår att en utvärdering görs efter cirka sex till sju år för att se om modellen lett till utveckling av profilmråden och om den varit kvalitetsdrivande. Regeringen delar bedömningen att en sådan utvärdering kan ge en god nationell bild av effekterna och resultaten av modellen och avser att återkomma med beslut om sådant uppdrag.

Modellen bör utformas så att den arbetsinsats som krävs för genomförandet hålls begränsad. Det gäller så väl forskningsfinansiärernas som lärosätenas arbetsinsatser, både för kärnverksamheten och för administrationen.

Uppdraget och dess redovisning ska samordnas av Vetenskapsrådet. I genomförandet av uppdraget ska en dialog föras med universitet och högskolor. Vetenskapsrådet ska löpande informera Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) om hur arbetet med uppdraget fortskrider. Vetenskapsrådet, Forte, Formas och Vinnova ska senast den 1 juni 2022 lämna en gemensam skriftlig slutredovisning till Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet).

Bakgrund

Behovet av ett resurstilldelningssystem som premierar hög vetenskaplig kvalitet och ökad profilering av lärosätena har utretts och diskuterats under lång tid. Nuvarande modell för tilldelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå infördes 2009, men har sedan dess kontinuerligt utvecklats. I den forskningspolitiska propositionen 2020 har regeringen bedömt att en del av forskningsmedlen även fortsatt bör fördelas baserat på en kvalitetsbedömning. Regeringen konstaterar dock att det är komplicerat att mäta forskningskvalitet och att det är viktigt att de mått som används fångar forskningskvalitetens bredd, inte minst inom olika forskningsområden. Detta är särskilt viktigt när måtten används för att fördela resurser då lärosäten med olika inriktning på ett rättvist sätt ska kunna jämföras med varandra. I propositionen lyfter regeringen fram att en av nackdelarna med dagens kvalitetsindikatorer (bibliometri och externa medel) är att dessa, liksom alla indikatorer, enbart kan mäta vissa aspekter av kvalitet i forskning. Bibliometri lämpar sig också olika väl för olika forskningsområden. Bristerna med kvalitetsindikatorer tas också upp i Styr- och resursutredningens betänkande En långsiktig, samordnad och dialogbaserad styrning av högskolan (SOU 2019:6).

Regeringen har därför i den forskningspolitiska propositionen 2020 uttalat sin avsikt att införa en ny modell för kvalitetsbaserad fördelning av anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Grunden i den modell för tilldelning av ökade forskningsmedel som infördes 2009 bör även fortsättningsvis bibehållas, dvs. nya forskningsmedel fördelas dels baserat på antalet helårsstudenter, dels baserat på en kvalitetsbedömning av forskning. För att kunna fånga in ett bredare kvalitetsbegrepp som möjliggör en mer rättvisande bedömning av olika forskningsområden anför regeringen i propositionen att kvalitetsindikatorerna bör ersättas med en sakkunnigbedömning.

Vidare framgår av propositionen att den kvalitetsbaserade fördelningen ska göras genom att medel fördelas till s.k. profilområden. Profilområden ska vara strategiska forskningssatsningar av hög kvalitet som lärosätena själva definierar. Profilområdena ska syfta till att stärka lärosätenas forskningsprofiler och bidra till ökad kvalitet i forskningen. Det är lärosätena, inte enskilda forskare, som bör ansöka om medel till profilområden och statliga forskningsråd bör ansvara för att göra sakkunnigbedömningar av ansökningarna. Rådets bedömningar blir underlag för kommande beslut om medel.

Regeringen anför också att målsättningen med en ny modell för kvalitetsbaserad resursfördelning är att liksom tidigare premiera hög kvalitet i forskning, men också att i ökad utsträckning premiera strategisk profilering och prioritering av forskning där förutsättningarna bedöms vara bäst för forskning av högsta internationella kvalitet vid universitet och högskolor i hela landet.

De medel som avses att fördelas till profilområden är en del av forskningsanslagen och är därför långsiktiga i syfte att ge lärosätena ökade möjligheter att uthålligt utveckla det strategiska arbetet med profilering av sin forskning. Av den forskningspolitiska propositionen 2020 framgår att medlen inledningsvis bör specificeras på lärosätenas forskningsanslag.

Skälen för regeringens beslut

Riksdagen har ställt sig bakom regeringens avsikt att införa en ny modell för kvalitetsbaserad resursfördelning (prop. 2020/21:60, bet. 2020/21:UbU16, rskr. 2020/21:254).

Regeringen har tidigare gett Vetenskapsrådet, Forte, Formas och Vinnova i uppdrag att föreslå en modell för kvalitetsbaserad resursfördelning av universitetens och högskolornas anslag för forskning och utbildning på forskarnivå. Som framgått ovan redovisades uppdraget i juni 2021 (U2021/02882). Myndigheterna angav i redovisningen att det krävs mer tid för att utveckla modellen. Som framgår av budgetpropositionen för 2022 delar regeringen denna bedömning och anger att den har för avsikt att ge forskningsfinansiärerna i fortsatt uppdrag att i samråd med universitet och högskolor arbeta vidare med utveckling av modellen för att möjliggöra ett införande från 2024 (prop. 2021/22:1 utg.omr. 16 avsnitt 6.5.6).

På regeringens vägnar

Anna Ekström

Mikaela Staaf

Kopia till

Finansdepartementet/BA
Näringsdepartementet/EIN, SMF
Miljödepartementet/KE
Socialdepartementet/SAM
Utbildningsdepartementet/F

Adressater

Vetenskapsrådet
Box 1035
101 38 Stockholm

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd
Box 38084
100 64 Stockholm

Forskningsrådet för miljö, areella näringar och samhällsbyggande
Box 1206
111 82 Stockholm

Verket för innovationssystem
Mäster Samuelsgatan 56
101 58 Stockholm